

Europa na Maastricht

In het proces van de Europese economische integratie is een aantal momenten van historisch belang te onderkennen. Een daarvan was natuurlijk de opzet van de Gemeenschappelijke Markt (GM), omdat daardoor de grondslagen voor verdere ontwikkeling gelegd werden. Een ander is de oprichting van een Economische en Monetaire Unie (EMU), omdat daardoor duidelijk een nieuwe fase in de ontwikkeling van de EG wordt ingeluid. Wat de Europese Unie (EU) betreft is het historische belang onduidelijk; het lijkt er echter op dat de EU weinig meer is dan een minimaal raamwerk om de verwezenlijking van de nieuwe fase van economische integratie mogelijk te maken. Aan een echte historische stap voorwaarts op het gebied van een Europese Unie zal nog een lange voorbereidingstijd vooraf moeten gaan.

Dat Maastricht voor de opzet van de EMU een veel groter succes was hoeft niet te verwonderen; er was namelijk voldaan aan de volgende basisvoorwaarden:

- eenduidige hoofd- en afgeleide doelstelling;
- aanwijsbaar netto voordeel;
- coherente actie voor realisatie;
- flexibele uitvoering binnen duidelijke juridische kaders.

We kunnen het belang van deze voorwaarden afleiden uit de geschiedenis van de voltooiing van de *Gemeenschappelijke Markt*. De hoofddoelstelling was het versterken van de concurrentiekracht van het Europese bedrijfsleven. De daarvan afgeleide doelstelling was in eenvoudige termen gedefinieerd: het afschaffen van alle controles op het intracommunautaire verkeer van goederen, diensten, arbeid en kapitaal.

De voordelen van het begin van deze liberalisatie waren in de jaren zestig en zeventig aangetoond. De omvangrijke voordelen van het voltooiën van deze vrijmaking in de jaren tachtig en negentig werden in de rapporten "Cost of non-Europe" berekend. Zij waren in de praktijk al gebleken, wat voor het grote, internationaal concurrerende bedrijfsleven aanleiding was om een krachtige lobby te vormen.

Een programma met alle beleidsmaatregelen die nodig waren om de doelstelling te verwezenlijken, werd door de Commissie neergelegd in het beroemde Witboek. Dit bevatte werkschema's voor bij voorbeeld de harmonisatie van technische voorschriften en van indirecte belastingen.

De institutionele kaders voor het uitvoeren van het programma werden gegeven door de Europese Akte. Volgens de nieuwe regels is vervolgens het ene na het andere dossier afgewerkt. Bij de precieze uitwerking daarvan konden door onderhandeling steeds praktische compromissen worden bereikt. Bij het opzetten van de *Economische en Monetaire Unie* is een zelfde patroon gevolgd. De hoofddoelstelling is ook hier weer een betere concurrentiepositie door verlaging van transactiekosten en vermindering van de nadelen van onzekerheid. Het afgeleid doel: een waardevaste munt voor de gehele EG.

De voordelen van het stabiliseren van de wisselkoersen waren door het EMS in de praktijk aangetoond. Economen berekenden de voordelen van de volgen-

de stap naar een monetaire unie in de rapportenreeks "One market, one money". Het bedrijfsleven maakte zich sterk voor de EMU en liet dit de politici op niet mis te verstane wijze weten.

Een duidelijk werkschema werd door het plan-Delors gegeven. Dit schetste een aantal consequenties, zoals de noodzaak van een onafhankelijke centrale bank, regels voor de overheidsfinanciën van lidstaten enz. Het EMU-verdrag geeft een welomschreven kader, waarbinnen vorm moet worden gegeven aan de nieuwe opzet. De uitwerking daarvan kan ook met enige flexibiliteit geschieden.

De *Europese Unie* is in dit perspectief een wat moeilijk geval. Bij de opzet ervan is volstrekt afgeweken van de formule die zo succesvol is toegepast bij de GM en de EMU. Bij de EU is er grote onduidelijkheid over de doelstellingen en de voordelen, is er geen coherent plan van uitvoeringsmaatregelen en is er dus ook geen coherente juridische structuur. De uitkomst is een verzameling resultaten van politieke afwegingen van diverse wensen, sommige van economische, andere van niet economische aard.

Vanuit economisch gezichtspunt is er behoefte aan bepaalde onderdelen van de EU. Het afschaffen van de controles op alle werkers aan de binnengrenzen vraagt om een gezamenlijk beleid ten opzichte van de immigratie vanuit derde landen. De verdediging van economische belangen in het buitenland vraagt om een zekere afstemming van buitenlands beleid. Het goed functioneren van een EMU veronderstelt allereerst een hoge mate van convergentie van het macro-economische beleid, en verder een hoge mate van betrouwbaarheid van de gemeenschappelijke instellingen en een hoge graad van internationale solidariteit tot uiting komende in een belangrijke rol voor de herverdeling van middelen over lidstaten. De bestaande opzet van de EG aangevuld met de bepalingen van het EMU-verdrag voorziet echter al tot op grote hoogte in deze behoeften.

Vanuit andere gezichtspunten, zoals het sociale en culturele, hebben sommigen in het verleden de behoefte geuit aan een zekere mate van integratie.

Door anderen werd de wenselijkheid daarvan echter bestreden. Het beginsel van de subsidiariteit is maar van beperkte waarde gebleken om deze discussie te beslechten en om vast te stellen wat op nationaal niveau geregeld moet blijven en wat er op communautair niveau moet worden geregeld. Als gevolg daarvan omvat de Europese Unie slechts een verzameling onderdelen, waarover op dit ogenblik tussen alle lidstaten politieke overeenstemming bestaat.

Economen kunnen blij zijn met de EMU, en tamelijk neutraal zijn over de uitkomst van de EU. Om te weten of, en zo ja hoe, de laatste verder moet, zullen economen en beoefenaars van andere disciplines hun voorbereidingswerk nog eens ernstig moeten aanpakken. Misschien dat dan later in dit decennium de voorwaarden voor succes bij de voortgang wel kunnen worden vervuld.

W.T.M. Molle